

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

ОДБОР ЗА ОНОМАСТИКУ

ОНОМАТОЛОШКИ
ПРИЛОЗИ

VI

Примљено на II скупу Одељења језика и књижевности, од 2. прила 1985. године,
на основу реферата академика Павла Ивића, академика Фануле Папазоглу, дописног
члана Митра Пештикана и проф. др Љиљане Црепајац

Уређивачки одбор

академик Павле Ивић, академик Фанула Папазоглу, дописни план Митар Пештикан
и професор др Љиљана Црепајац

Главни уредник

ПАВЛЕ ИВИЋ

БЕОГРАД

1985

МИТАР ПЕШИКАН

ИМЕНА ИЗ ЛОВЂЕНСКОГ СЕЛА МАЈСТОРА

Мајстори су најјужније његушко село, природним препрекама изразито одвојено од главнине племена Његуша. Смјештено је на предњој тераси, могло би се рећи „балкону” Ловћена. У залеђу су му највиши врхови ове планине, који га одвајају од племенског средишта, а напријед, ка Будви, и десно, ка Тројици и Котору, земљиште готово окомито пада, једва омогућавајући пролазе стрмим планинским путевима. И са лијеве, источне стране, од насебина петињскога племена, Мајстори су одвојени планинским висовима и великим падинама. Цио је простор села унутар изохипсе од 1200 метара, а једва се нешто спушта испод те висинске границе раздоље по којему су размјештене куће; само неки долови су ниже и од 1100 метара.

Мајсторе је сразмјерно недавно (у првој половини XIX вијека) населило једно братство — *Кустудије*, у новије вријеме називани и *Кустудићи*, док су раније овдје била само љетна сточарска станишта. На живот и судбину села, поред изолованог планинског смјештаја, утицала је чињеница да је до I свјетског рата било на самој црногорско-аустроугарској државној граници. Учествујући у Народноослободилачком рату и служећи као уточиште илегалца, село је било изложено репресалијама и спаљено, а његови становници проријеђени; само су једнога дана, 1941. године, окупатори стријељали једанаест Кустудија с Мајстора. Спаљено село није се никад потпуно обновило, него се након рата потпуно раселило, највише исељењем у Војводину, у оквиру посљератне колонизације.

Одржавање братственичких веза и освјежавање сјећања и предања љетним посјетама завичају помогло је те су се и ових година могли наћи поуздани информатори о говору и именима, у првом реду Андрија Михов Кустудија. Будући у поодмаклим годинама већ у доба колонизације, а у вријеме записивања ових биљежака у дубокој старости, он је био очувао потпуно непромијењен изворни његушки говор*. То је и била посљедња

---

* Дјед Андрија је умро у вријеме сређивања и писања овога прилога, 1981. године, у деведесет четвртој години живота.

прилика да се забиљежи и засвједочи нешто изворне говорне грађе ове напуштене насеобине, у првом реду мјесна и лична имена. Мислим да такве прилике нигдје не треба пропуштати, а поготово кад је ријеч о једном мјесту на оваквом положају — на размеђи историјских области и говорних зона.

1. Земљишна имена

Ближе одређено, предно Мајстора оивичује низ ловћенских висова виших од 1300 метара. На југоистоку је, у смјеру Маина и Брајића (и даље Паптровића), *Рујишки вѣрх* (1403 м) и јужније од њега, већ изван предјела Катунске нахије, *Мајнски вѣрх* (1326 м). Даље на исток од Рујишкога врха, у смјеру цетињског села Угњи, налази се *Хум* (1414 м). Сјеверно је од њега, а то значи од Мајстора на исток-сјевероисток (у смјеру цетињског села Бјелоши), вис *Осмојѣк* (1332 м). Даље долази *Кабѡ* (= Кабао, и он нешто изнад 1300 м), од Мајстора на сјевероисток, у смјеру Цетиња. Од Мајстора на сјевер — у смјеру Иванових Корита и даље највиших ловћенских висова, Штировника и Језерског врха — налази се *Ђурђева'ц* и нешто даље *Трепшанички вѣрх* (1490 м). Најзад, сјеверозападно од Мајстора, у смјеру Тројице и Котора, налази се гробан *Коловир* са врхом *Бѡбина ѡлава* (1474 м).

Мајстори нијесу били изграђени као сеоце збијеног типа, него расту у неколико насеобина. Законитост је ономастикс ових крајева да свака, и најмања насеобина, макар само с једном кућом, мора имати посебно име, па се тако и мјеста на којима су се налазиле 25 мајсторских кућа (домаћинстава), колико их је укупно било 1941. године, зову: *Кућа цркѡмнѡ* (7 кућа), *Удно ливѡдѡ* (7 кућа), *Под јѡмѡм* и *На Јѡрену до-лѡну* (двје куће), *Навр лѡзинѡ* (једна кућа), *Под ѡлавѡѡм* (двје куће), *Навр ѡрѡдоли* (једна кућа), *На Зѡјрѡду* (пет кућа).

За Мајсторе су карактеристична веома густа земљишна имена (микротопоними), која дијелом представљају права властита имена, а дијелом су изрази углавном описног карактера, али усталени у говору, те служе као одређена имена локација. Забиљежене називе навешћу по азбучном реду:

Бѡбина ѡлава, врх Коловира.

Бѡбино ѡумно.

Бѡдѡви ѡв. Уже разликовање: Горњи до и Доњи до.

Бѡљен, рт, крш.

Бѡре, предно (није подводан). Као оријентир у именима: До у Баре, Крш више Бара^с.

Бистѡјерња, бетонирани и засвођени убао. — *Бистѡјерња*, ливада (сада

без убла). *Бистѡјерња на Шѡјор* (направљена између два рата). — Као дио имена: Нова б.

бѡрѡна, шпра и плића јама. Као дио имена: Веља б., Мала б.

Бѡјснѡ рѡја. Супр.: Крадња р.

брѡвѡ, мања узвишница. Као дио имена: Вељи б., Мали б.

Бѡјнѡ долине. Уже: Горњи до и Доњи до.

Бѡјнѡ ѡумно.

валуга, у имену: До у валугу.
Веља брџина. Супр.: Мала б.
Веља њлава, вис Коловира.
Веља рџа и *Мала рџа*, тако се дијели
 Јазовачка рупа.
Веља Кдњско, побрђе. Супр.: Мало К.
Веља брџе. Као ориј. у: Долина под
 Веља бриег. Супр.: Мали б.
Веља до и *Мали до*, тако се дијели
 Ошњи до.
Веља Забјо. Супр.: Мали З.
Вийин до.
Вийине њлоче.
Вџа њош-крџиком, убао, била је не-
 кад крај њега дивља крушка.
Вџводин врх.
Вџводин до.
Вџводина долина.
Врџинџ, предно. Као ориј. у: До на
 В., Дочић на В.
 врх, планински вис. Као дио имена:
 Војводин, Девесиљев и Руџишки в.
Вукића лаз. Уже: Горњи до и Доњи до.
 Као ориј. у: Пећина у В. л.

глава, у именима Бабина г. и Веља г.
 (висови).
 главџа, об. назив за брда, узвише-
 ња. — *Главџа*. *Главџа насре(д)*
Мајсибџа („саџ је тамо црква“). —
 Као оријентир у: Долина навр-гла-
 вице, Под главицом. Са атрибутом:
 Девесиљева, Бурђева, Млијечна, Пи-
 мена г.
Гњлџави крч („више Гњлџавџа ждрџ-
 џела“).
Гњлџавџ ждрџело.
Горња рџа и *Доња рџа*, тако се дијели
 Тра[в]љива рупа.
Горњи до и *Доњи до*, тако се дијеле:
 Бадљиви до, Бујне долине, Вукића
 лаз, Руџишки до.
Гџрова бџква, као ориј. у: Долине под
 Г. б. (Гџро Пџричин, припл. у доба
 владике Саве и Василија).
 грџа, стијена, лигица. *Грџе* („гџ смо
 жџџели кострџку, слична је вишту“).
 Са атрибутом: Чармакова (Чамар-
 кова) г.
Грџице, стјењак.
Грџења, као ориј. у: Лаз у Грџења.
 гџмно, мјесто гдје се врхло жито (а
 могла се и по сличности тако наз-
 вати каква малена зараван). *Гџмно*
(на Кџћу цркџину). Са атрибутом у
 именима: Бабино, Бујно, Старо и
 Ча[в]јорово г.

Двоџла, јама са два грла.
Девесиљев врх или *Девесиљева џлавица*,
 „Пџборн кажџ *Девесиљева стџрана*“.
 до, вртача, удолина, а онда и њива, ли-
 вада и сл. ако је на нижем земљишту.
 — *До за кџћинице*. *До на Врџинџ*.
До насре[д] Мајсибџа. *До њо-дџвџом*
џџбџком. *До њод Рџице*. *До њо[д] Скџ-*
лџм. *До у Бџре*. *До у валџу* („шту-
 ма је њаоколо“). *До у Коловире*. *До-*
лџви у Коловире. — Са атрибутом у
 именима: Бадљиви, Веља, Витин,
 Војводин, Горњи, Доњи, Дубоки,
 Крстат, Мали, Млијечни, Мртви,
 Ошњи, Поротички, Руџишки и Тра[в]
 џиви до.

доџли, у именима Попови доли (слобод-
 на множинa од до је долџви).
 долина, њива (или заливађени и сл.
 комад земљишта). — *Долина навр-*
џлавице, или *Мийџрова долина* (по
 власнику између два рата). *Долина*
насре[д] џџица (пут иде преко ње).
Долина њод Веља брџе. *Долина њод*
Рџице. *Долине више Дџчића*. *Долине на*
Шџиор. *Долине њод Гџровџ бџкваџм*.
Долине њо[д] Скџлџм. *Долине њо[д]*
Снијезџициџм. — Са атрибутом: Вој-
 водина, Крстата, Митрова и Ча[в]јо-
 рова долина.

Доњи до, в. под Горњи до.
 доџчић, дем. од до. — *Доџчић*. *Доџчић на*
Врџинџ. — Као ориј. у: Долина
 више Дочића.
Дрџџова рџа („по Дрџу Лџзову“, из
 овог вијска).
Дубџки до. Као ориј. у: Јама више Д. д.
Дуванџицице, њивина.
 дупџа, у имену Крч више дупље.

Бџрђева џлавица (не зна се по ком).
Бџрђеваџи, брдо и предно (не зна се
 по ком је назван). У ужем имену:
 Капа од Бџрђеваца.

ждрџџело, превој, пресло. — *Ждрџ-*
џело. *Ждрџџело навре Јасџковице рџџа*.
 — Као ориј. у: Крч више Ждрџџела.
 Са атрибутом: Гњлџаво, Мало, Мли-
 јечно и Руџишко ж.

Зџбџо (ген. Зџбџџа), брдо. Ужа имена:
 Веља З., Мали З.
Зџгрџа (На Зџгрџџу), насеобина.
Зџгрџинаџи (-џица), предно, побрђе.

Јазовачка рѹиа. Уже: Веља рупа и Мала рупа.

Јама, крашка провалија попут природног бунара. *Јама*, као ориј. у имену Под јамом. *Јама више Дубокоја дѳла*.

Јасикове рѹије („нѳма јасика^е, а йма мѹкина^е и ивовин^е“). Као ориј. у: Ждри^ело набре Ј. р., Пеѳина у Ј. р.

Кадина скала (Кадје су његушко братство).

ка̄м (камен), у имену Попов кам. *Камелача*, њива.

Каменице, предие („нѳкѳ долине су ту, а йма и каменѳца^е“, тј. удубљена у камену у којима се задржава вода). *ка̄па*, највиши вис. *Ка̄па од Бурѳеца*. *Клачина* (види се траг клачине, кречане).

Коловир и *Коловири*, планински гребен. Као ориј. у: До, Долови, Под и Рупа у Коловице.

Кѳњско, у ужим именима: Веље и Мало К.

корѳта, у имену Мли^ечна корѳта. кош, у имену Секулин кош.

Крадња рѹиа. Супр.: Ближња р.

Крадњи крш.

Кривача насред Мајстѳра^е („крива долина“).

Крстѳйа̄ долина (крај Крстатѳга дола). *Крстѳйӣ дѳ*.

крш, камѳњар, стјењак. — *Крш више Бар^е*. *Крш више дѹиљѳ*. *Крш више ждри^ела*. *Крш више Ндѳе бисѳий^еерѳѳ*. — Као ориј. у: Под за крш. Са атрибутѳм: Гњилави, Крадња, Мајстѳрички и Турчинов крш.

Кѹија^е, њива, мало удубљена (иначе, кѹта^е, ген. кѹтла, значи кутаѳ, врста дрвене посуде).

ла̄з (обичније *ла̄зина*), „ка^е[д] се поси^ечѳ шѹма пѳ поси^еѳ рѳж“). — *Ла̄з Рада Никѳлина* (зна се, побочни прадѳд данашњима). *Ла̄з у Грмења*. — Са одредѳом: Вукиѳа лаз (наводно по неком Добрљанину), Лазов лаз, Симов лаз.

ла̄зина, што и лаз (в. тамо). *Ла̄зина*. Као ориј. у Навр лазине, Ублиѳ навр лазине.

Лазѳи.

Ла̄зов ла̄з, по Лазу Филипову, псчетак XIX в.).

ливѳда, као ориј. у: Меѳе у ливаду, Подови у ливаду.

лѳква, два значења: убаѳ и низа, удубљена њива или диѳ њиве. — *Лѳква у Рѹије* (убаѳ). Са атрибутѳм: Опња л.

Мајстѳори, село (у ширем значењу: село и предие који му припада). Као ориј. у: Главица насред Мајстѳра^е, Кривача насред М.

Мајстѳорица, предие, побрѳе.

Мајстѳорѳчки крш.

Мајстѳорска рава^ен, в. Рава^ен.

Мајстѳорска скала, „тако кажу Ба̄ице, а ми само Скала“).

Ма̄ла борѳна. Супр.: Веља б.

Мала рупа, в. под Веља р.

Ма̄ли брѳѳѳ. Супр. Вељи б.

Мали до, в. под Вељи до.

Ма̄ли Забѳѳ. Супр.: Вељи З.

Ма̄ли Мрѳкѳва^ец.

Ма̄ли Хѹм, брдо. Уп. Хѹм.

Ма̄ло ждри^ело.

Ма̄ло Кѳњско, побрѳе („а майнско је Веље Кѳњско“).

Меѳе у ливаду.

Мѳѳѳрово ѳландѳише (по дједу садашњих).

Мли^ечна ѳлавица (више Мл. дола).

Мли^ечна корѳѳа, предие, припада Поборима.

Мли^ечна сѳрана.

Мли^ечни дѳ.

Мли^ечно ждри^ело (крај Мл. дола).

Мрѳкѳва^ец, брдо. Уп. Мали М.

Мрѳмѳр, „тѹ је погѳнуѳ Никѳла Илѳн“ (дјед садашњих).

Мрѳѳѳи дѳ.

набре, предлог (на+брѳг), уп. Уба^е набре Попѳвије дола^е.

Навр ла̄зинѳ, насеѳбина.

Навр ѳрѳдоли, насеѳбина.

Навр Рѹдѳина^е, локалитѳт.

Ндѳѳ бисѳий^еерѳѳа (била је ту б.). Као ориј. у: Крш више Н. б.

Осмоѳрк, ловѳенски вис.

ѳиња лѳква, убаѳ.

ѳињи дѳ.

У Цетињском летопису записано је и нешто земљишних имена из предјела Ловћена. Иван Црнојевић је приложио Цетињском манастиру „планину нашу Ловћен“, која се налазила сјеверније од Мајстора, додирујући се с предјелом овога села и можда нешто задирући у њега. Документ је сачуван у препису из 1741. године, а гласи овако (у транс-крипцији):

„И јеште приложих планину нашу Ловћен што годе је земаљ работнијех, свсколико ако оће Црква да сама работа како своје, ако ли хоће да даје на дохотке. И тко год би усеја да има дават Цркви четврто и да сваки тко усеје да доноси доходак и преда готово жито у манастир. И да нитко не сеје без упроса црковнога оца митрополита с братијом, на ових земљ у Ловћену, како им кажу ове границе:

најпрво поченши у Пресјеку, где се састаје међа ловћенска и бостурска и бајичка, и оттоле по хоберу у Каменити обер от Мајсторице, оттоле управ у Ждријело мајсторицко и ловћенско, оттоле хобером поврх Трештаника у Коловирски врх, оттоле поврх Коловира хобером у Ждријело гребенско, оттоле врхом у Кобиљи тор, и оттоле хобером у Дебели врх више Биљега дола, и оттоле хобером више Бабјака, и оттоле право низ Бабјак у ждријело међу Ловћен и међу Бостур, и оттоле опет у Пресјеку, гдје се састаје међа ловћенска и бостурска и бајичка.

Ово међу овечи кази што гође је земљ работнијех и сјенокосах, или жито или сијено, да је Цркви четврта. Тко ли би се наша самовољан и унутра ових границах да усије жито и покоси сијено, или посијече лаз, или посијече лијес у халугу без упроса црковнога, да му Црква све узме, а њему мука залуду. И сувише да плати господи која буду [300] асприх глобе.” (Стр. 33а и 34.)

У истом извору (стр. 40—40а) налазимо и запис „за планину Бостур“:

„Да јест вједомо гдје је био раздјел са господарима Чернојевичима, синовима господина Ивана, са господарем Георгијем и господаром Стефаном, и между Радосаљићем. Ово је господара Ђурђа и господара Стефана:

најпрво како иде пут от Ђафе преко Бостура до Малога Бостура, и от Малога Бостура до Пресјеке, гдје се међе састају. А на Остоји Радосаљића дио от Блатишт, то је половина, а друга половина црковна. Граница: Междувршје, у Велики камен изнад Попова дола, и опет у пут који иде ка Малому Бостуру. Се међа бостурска: најпрво уврх Бабјака, и оттоле мимо Бабјака Вељим хобером между Блатиште и между Бостур, правцем у Горњу Пресјеку, гдје се међе састају, и-рвалачка и бајичка.”

Занимљиво је да је поменути властелин Остоја Радосаљић, с којим се Црнојевићи разграничују на Ловћену, имао основне (жупске) посједо око Добрскога Села у Ријечкој нахији, што се види из даљег записа у Цетињском летопису. Овим се потврђује да је основни правац сезонских сточарских кретања и друге жупско-планинске комуникације од сје-

верозападног рога Скадарског језера (тј. од Цеклина и Ријечке нахије) ишао ка Ловћену. Са овим је у складу сродност народних говора на правцу Цеклин — Његуши и њихова извјесна подвојеност од љешанско-бјеличко-цуцког говорног појаса. То се уочава и у говору информатора са Мајстора, као и других Његуша. Док је морфологија и синтакса практично идентична са цуцко-бјеличким говором, са неколико разлика у акценатској типологији (редовно *Лáзо*, *Лáзов*, *Лáзовић*, дужина типа *Поидвйћи*, нередовна дужина на *-ше* у аористу, *поидвјем* према горњоцуцком *идвйјем*), дотле у фонетици има осјетних разлика: чување посебног рефлекса полугласника, знатне варијације боје вокала *a* и *e*, мекши изговор *л* испред вокала предњег реда (али без изједначења са *љ*), већа склоност редукцији првог сугласника у неким сугласничким групама (*је^дна*, *на^дћеница* и сл.).

Овим правцем, од побережја Скадарског језера, могао је на Ловћен доспјети и албанизам *Тафа*, који смо видјели у запису о Бостуру (данас *Ђава*, од алб. *qafë* 'врат', али и 'планински превој', тј. аналогно називу *ждријело*). Познато је, наиме, да је некад у доњим предјелима Ријечке нахије било и албанског живља, о чему свједочи име села *Арбанаси* близу Ријеке Црнојевића. Иако се по турским пописима из 1521—23. године види да је тада село већ било славизирано, оно својим именом свједочи да је настало из некадашње албанске насеобине, јер су се оваква етнички обиљежена имена давала да се истакне разлика живља од сусједних етничких или етно-социјалних групација. О томе свједоче нпр. имена *Склав* (данас *Цкла*) наспрам *Арбанеси* у Крајини, близу данашње албанско-југословенске границе, *Ср(и)ска* у Зетској равници (недалеко од појаса албанских насеља), *Ср(и)ски до* наспрам *Влашки до* око цуцко-бјеличке границе и др. (в. подробније у Ономат. прилозима III, стр. 40—44).

У оквиру поменутих турских пописа 1521—23. године пописани су и Његуши, али тада у предјелу Ловћена није било сталних насеобина, јер се на *Ловћену* записују само „ливаде“ *Блајиниша* или *Пладнишиша*. Ипак је име Мајстори средњовјековног поријекла, и свједочи да је у феудално доба овдје било неке специјализоване привредне активности; како у овом предјелу нема никаквих рудних налазишта, дјелатност тих средњовјековних мајстора свакако је била условљена обиљем шуме, дрвета. — Занимљивих старијих топонима у предјелу Ловћена има још доста.

Ђурђева^сц на сјеверној граници Мајстора и *Ђурђева лавица* у предјелу Мирца могли би потицати од Ђурђа Црнојевића, који је — како смо видјели — овдје имао свој посјед.

Коложсунь, *Жањџв До* — већ је Ердџановић (СЕЗБ XXXIX, стр. 392. и 400) тачно уочио да се у овим именима чувају романски језички елементи, имена *Jupius* и *Jan-* или сл.; потврда за оно прво су и сусједне *Жуњеве њиве* (све у западним падинама Ловћена). Први дио имсна *Коло-*

жуњ Ердѣљановић изводи из романског *colo* (што тал. значи 'врат', 'грло' и сл.).

Коловир, ловћенски вис и гребен, изгледа по структури аналогно са сусједним *Коложуњ*; мало је вјероватно довођење у везу овога имена са апелативом *коловир* 'водени вртлог' (О. Н. Трубачев, *Этимологический словарь славянских языков*), па и са романизмом *кавалир* (П. Скок, *Етимологички рјечник хрватскога или српскога језика*).

Осмојрк, ловћенски вис, ни у предању ни у рељефу нема основа да се доведе у везу с бројем осам, а југоисточно од њега, на граници Љуботиња, налазимо брдо *Осмјн*. Имена су врло подударна са познатом индо-европском основом *ak'tō(n)* 'камен', ако је на овом простору допустив сатемски рефлекс.

Паћарач-дб (сјеверније од Мајстора), свакако од старијег *Пачерађ*, упућује на двочлано словенско лично име *Пачерад*, аналогно са засвједоченим именом *Пачемил* (оба у првом дијелу имају компаративни формант *Паче-*, сл. као и *Бољерад*, *Вишеслав* и др.).

Иначе су микротопоними у предјелу Мајстора већином прозирни, често сасвим описни називи, са терминологијом типичном за ове крајеве: *борина*, *лава* и *лавница* (по Катунској нахији је обичније ово друго), *іреда*, *до*, *долина*, *дочић*, *ждрјјело*, *криш*, *лаз*, *лазина*, *локва*, *йландишије*, *йлоча*, *йод*, *йродо*, *руја*, *скала* и др. Пада у очи да у називима нема ријечи *храси* и *њива*, што је шира појава у староцрногорској топонимији.

2. Лична и родовска имена

Кустудије, од којих су се одвојили његушки *Бдожовићи*, по породичном предању су се доселили на Његуше из Бјелопавлића; сагласно предање су забиљежили Ј. Ердѣљановић и П. Шобајић и у Пјешивцима (уп. СЕЗб XXXIX, 452—455). Даље поријекло вежу за Бањску на Косову и Страхинића Бана; у основи ове легенде реално би могло бити да потичу са властелинства манастира Бањске (задужбине краља Милутина), чији су посједи били размјештени од Поибарја до порјечја Цијевне.

Име братства има у основи латинску ријеч (*custodia* 'стража'), али је она ушла и у првобитни, ћирилометодски превод јеванђеља, гдје означава стражу крај Христова гроба; имала је облик *Кусѿодија*, али у неким старосрпским јеванђељима налазимо и варијанту *Кусѿудија*. Свакако је на основу овога мјеста у јеванђељском тексту настала породична легенда, која име братства објашњава тиме што је њихов родоначелник мучио неког Турчина „ка кустудије Христа”. Име братства није морало постати непосредно од значења 'стража', јер је у средњем вијеку засвједочено и лично име *Кусѿодија*, и то управо у једном посједу манастира Бањске (*Кайун бліарски*), гдје је уписан *йой Кусѿодија*. На-

меће се питање није ли овај податак из неког преписа Бањске хрисовуље могао доспјети до предака Кустудија и утицати да поријекло вежу за Бањску.

Породично предање поуздано идентификује родословну лозу све до заједничког претка Кустудија и Божовића, а даље од тога знају још два предачка имена, али вјероватно на прескок. У ствари је у Старој Црној Гори било својеврсно правило да се преци поуздано памте све док је то значајно за утврђивање степена међусобног сродства, при чему су за поједине огранке стварани и посебни, незванични братственички називи (ужа братства). Захваљујући томе, антропонимија се може пратити и дијахроно, у већем или мањем временском распону, у случају Кустудија можда отприје триста година. У десет покољења почев од Вучића, поменутог претка Кустудија и Божовића, идентификује се у братству Кустудија преко 250 његових мушких потомака, што показују приложене табеле. На првој табели види се и гранање Кустудија на ужа братства, која — међутим — никако не добијају службу презимена, него остају интерне рођачке идентификације.

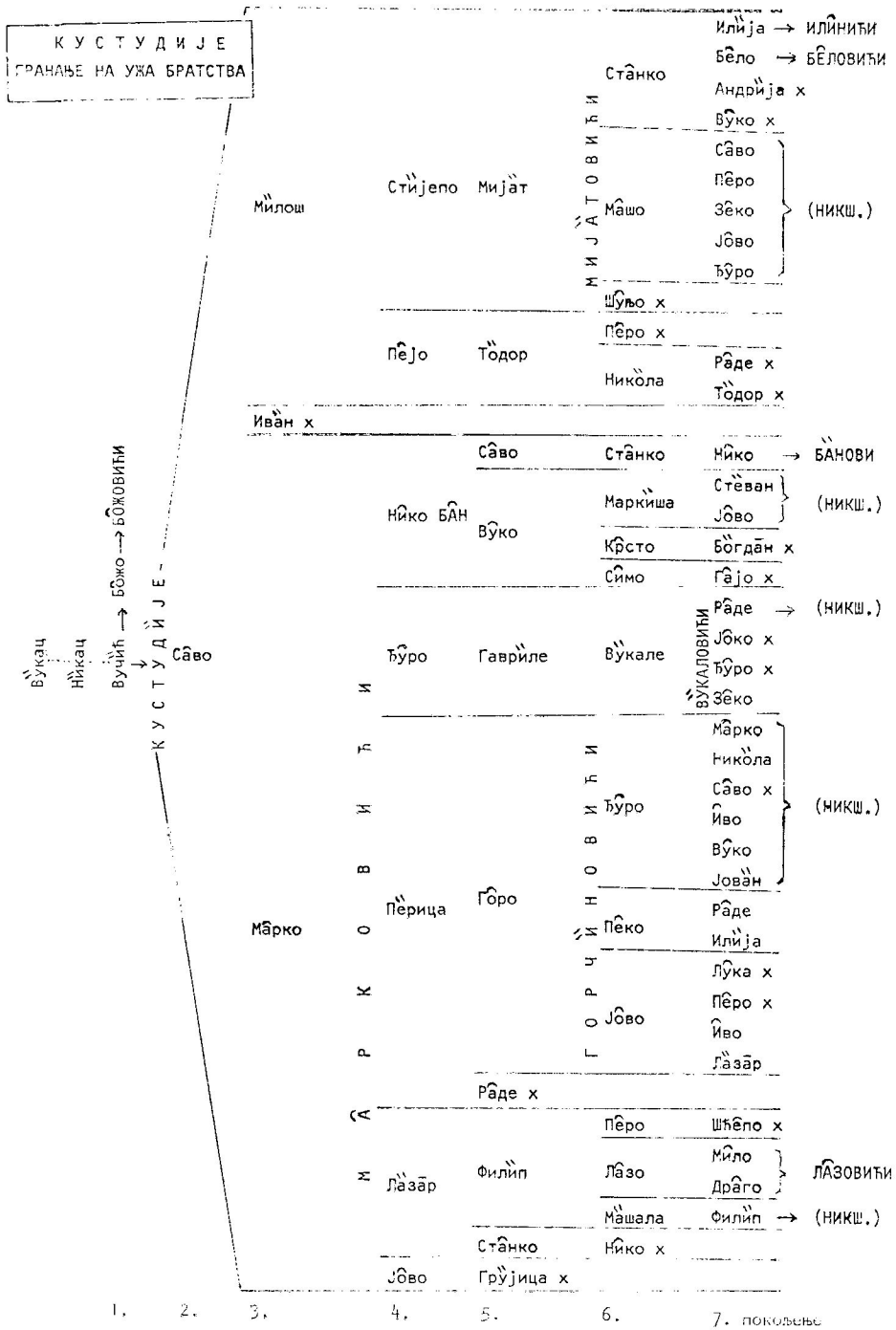
Упркос знатном временском распону, старији и млађи слојевима имена углавном су истог типа. Падају ипак у очи разлике између старијег типа *Вукац*, *Никац* и млађег *Вуко*, *Нико*, или између старијег *Сийјејо* и млађег *Шћейо*. Осим тога се у најмлађем, посљератном прираштају (само дјелимично обухваћеном табелама) уочавају утицаји новијих обичаја у давању имена. Треба имати у виду да су се током времена створиле знатне временске разлике у оквиру истог покољења („паса“): док се у старијим огранцима (при врху табеле) већ јавља и дванаесто покољење, млађи огранци једва да доспијевају до десетог.

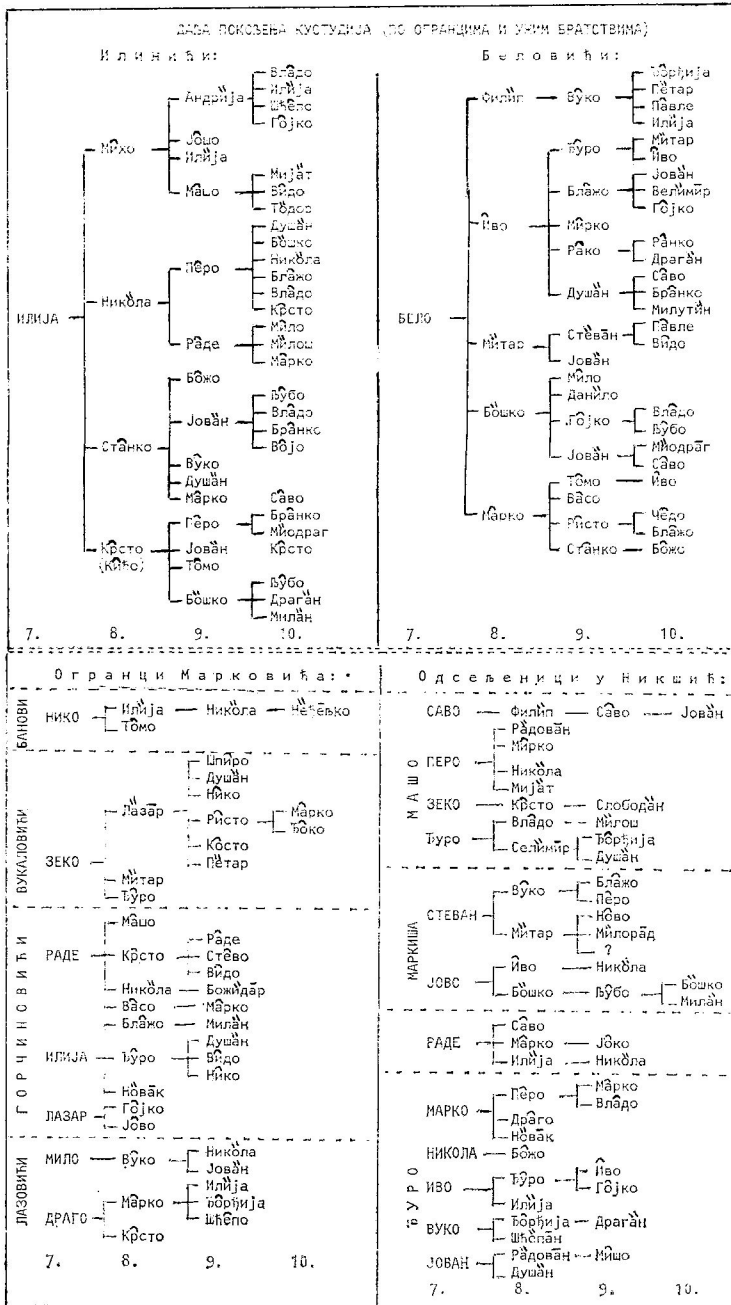
Женска имена нису се могла прикупити исцрпно као мушка, те само као типолошки примјер наводим (из најстаријег породичног огранка) неколико имена жена рођених на Мајсторима: *Аиће*, *Јоке* (хип. *Јоше*), *Крсџе* (*Крсџиња*), *Маише*, *Сијане* (девето покољење); *Бождана* (*Ббсе*), *Видосава*, *Вукосава*, *Даница*, *Даринка*, *Драје*, *Зорка*, *Јела*, *Јованка*, *Марџа*, *Милева*, *Миллица* (*Милка*), *Сијане* (десето покољење).

Треба имати у виду да имена из старијих покољења често могу бити и хипокористици, а не крштена имена (нпр. *Машала* и *Машио* умјесто *Марко*, *Горо* умјесто *Горчин* и сл.).

3. Примјер говора -- из причања дједа Андрије

(Текст је преписан са магнетофонских снимака, и то доста нејасних, дијелом због квалитета снимка, а дијелом и због старачке артикулације приповједача. Није се, на примјер, са сигурношћу могло разликовати *с—ш* и *з—ж* у неким позицијама, али се може рећи да је у говору информатора ријетко била заступљена промјена *си зи сл зл у ши жи шл жл*. На

несигурни запис указивано је облом заградом, а такође и на непотпуне редукције сугласника, док су у угластој загради гласови који су изостављени у говору. Са *x* се обиљежава звучна варијанта тога фрикатива, а на ослабљени изговор *j* указује се експонентним словом.)

— Ево да ти кажѐм како смо се населили на Мајсторе. Ми см[о] имали планину на Мајсторе још при¹е(д) владикѐ Данила. А Мајстори су били већинѐм зѐмја цркѐмнѐ. И владике су — владика Даниле, па Сѐв[а] и Вѐсили¹е — оградѐли ¹е(д)ну кѹћу, ет[о] и сѐ¹-се зовѐ Кућа цркѐмнѐ; имали су зѐмју и ¹е(д)но гѹмн[о] и ¹е(д)ну бистѐ¹ерњу. И овѐ су наши излазили, држали ону цркѐвину — и другѐци мо¹ци, ма овѐ наши на¹више — и чѹва¹ли стѐку, а зѐмски слазили.

На¹при¹е су се населили, према нашој при¹чи, у Вѹчи Дѐ. Вѹчи Дѐ дѹћѐ пот-сѐмѐ Штирѐвнѐк и Лѐвѐен, прож-њѐга с[е] ѐдѐ гѐре.

Па што ти при¹чам, ѐндѐр ка¹-сѐ владика Раде, звѐни Њѐгош, оградѐни¹о с Ау¹стри¹ѐм, ѐндѐр — пошто онѐ стране су остѐле аустри¹нскѐ, а њѐгушкѐ ¹е било до Шпѐљѐра¹ и до Трѐ¹ише тѐ¹дѐр — умјесто тѐга ѐн је дарѐва Њѐгѹшима ону планину и зѐмју цркѐмнѹ.

— Владика Сѐва?

— Нѐ нѐ Раде, Њѐгош, Њѐгош, ка¹-сѐ с Ау¹стри¹ѐм оградѐни¹о и ка¹-с[у] ѐни ѹзѐли онѐ стране; ко¹ѐ-онѐ гѐдинѐ било, илѐду оса¹мстѐ тридѐсѐт и четвртѐ, пѐтѐ — тѐко нѐшто, нѐ (з)на¹м тѐчно, само (з)на¹м да ¹е тѐ¹дѐ било. Ту см[о] и ми имали нѐшто, у некѐ Коложѹн, Озѐви долѐ¹ц се зовѐ, и сѐ¹-се познајѹ онѐ кѹћѐшта. Има брѐдо Коложѹн и м¹ѐсто Коложѹн, ¹е(д)но сѐло малѐ — како с[е] ѐд Ми¹рца, ал[и] о-Тѐвта и о-Трѐјицѐ видѐи онѐ трѐло, по-сѐмѐ Коловѐр.

И овѹ кѹћу, и ¹е(д)но пот-кѹћѐм три-четири ра¹ла земјѐ, дѐ(д)нѐ праѐеду ми. Стѐнко Ми¹ѐтов сѐ звѐа, и Ма¹шо и Шѹњѐ — три брѐта, а Стѐнко углавнѐм; мој праѐед је бѐ¹о: Илѐ¹а ¹е Стѐнков, а Ми¹х¹о Илѐн, а јѐ Ми¹х¹ов.

И овѐ кѹћа ¹е бѐла раскрѐна. Још Мах¹мѹт-пѐша Бушатлѐ¹а, ка¹д је поѐра Црнѹ Гѐру и изгорѐо манасти¹р на Цетѐње зѐ вре¹еме Пѐтра Првѐга, ни¹ѐ на Њѐгѹше окрѐнѹ нѐ ¹е пасѐ прео Мајстѐра¹. И сѐ¹д зовѐмо Шѐтор — кѹпили смо се вѐ¹зда на Шѐтор, тѹ ни ¹е скѹп бѐ¹о, и тѹ ¹е сѐ¹д овѐ спѐменѐк — а тѹн је Мах¹мѹт-пѐша пѐри¹о шѐтор, и отѐ¹дѐ се зовѐ Шѐтор. И овѹ кѹћу Тѹрци запа¹лили, изгорѐли.

И владика Раде, чѹеш-и, дѐ ѐм је тѹ бистѐ¹ерњу, свѐ¹ѐма Кустудѐ¹-ѐма; свѐко¹ѐму ¹е дѐ пѐнѐшто, а овѐмѐ праѐеду нашо¹му на¹више, и овѹ кѹћу. И ѐндѐр ѐни, овѐ наши ѐдѐви, покрѐи¹ѹ тѹ кѹћу и почнѹ да остајѹ и зѐмски, (з)на¹ш, али су држали и тѐ и тѐ, и на Мајсторе и у Ђракови¹не.

Нѐ, илѐду оса¹мстѐ ше(з)дѐсѐт и шѐстѐ гѐдинѐ уби¹ѐ ¹ѐда¹н на¹ш ¹е(д)нога Попѐвѐћа; Раде Никѐлѐн звѐ сѐ, а уби¹о ¹е Мѐла Нѐвѐкова. Дѐба¹р је Мѐло чо¹ја¹к бѐ¹о, бѐ¹о ¹е у Сенѐте и шѐв од гѐрдѐ; пѐѐвѐ с[е] и у ѐѐс¹ме: онѐ ше(г)дѐсѐт и другѐ гѐдинѐ и другѐ, ка¹д је бѐ¹о онѐ бѐј у Дѹгу.

Уби¹е га и утѣч^е у Аустри¹у, и врат^е га, и на Цетин^е га пре-
сѣд^е на смрт^и и стрѣла^у га. А бра^{та} му — и њн је б^ио д^оље, а ов^и су
наши б^или г^ор[е] у Мајсторе — и њѣга Њѣг^уши уват^е и об^јес^е га. И
ве^ћ та ку^{ћа} с^е, та^е к^ори^{ен} иско^{па}, а на^бли^жи¹ е б^ио њ^еду ми.
Ќнд^{ар} ов^и на^{ши} ве^ћ с Поп^ов^ићима н^ека^{ко} н^ие^{су} се м^огли г^лед^{ат}, и
м^ало су сл^аз^или, али с[у] њ^исто др^жал[и] он^о у Њѣг^уше д^ок^е с^е љ^зсо
Н^иш^ић, и^ляду оса^мст^о седа^мдес^ет-^осм^е и д^ев^ет^е.

Он^да п^от^пуне, н^еш^то про^ми^ени неш^то про^да, и на^пу^шти Њѣг^уше
от^ад^ер.

И ов^о љу ти пр^ич^ат — б^ио¹ е¹ е^да^н (Ш)ѣп^ан, от^ац^а в^ладик^е Да-
н^ила. Њѣга су зв^али (Ш)ѣп^ац, и њни се зв^али (Ш)ѣп^чеви^ћи до П^етра
П^рв^ога. И им^а е¹ м^ало н^еш^то нав^р Коло^вира, како се в^ид^и д^оље Б^ока и
ов^амо, о(д) на^{ши}е¹ к^ућа^е, њ^е с^ело Ма^јстори; н^о е^{то}, н^ие^{си} дол^ази^о, а
м^оже б^и(т) н^еѣ^ше^ш д^оћ и в^иѣт^о т^о на^{ше} с^ело. Од К^ор^ита^а(х) њ^ма до
њѣга е^д(д)но чет^ер^ес-п^едес^е(т) м^ин^ута^е, п^рав^о на ј^уг се љ^де, п^у-Б^уд^ве
како б^и[и] окр^ен^у.

И с^а-се зов^е т^о (Ш)ѣп^чеви^{ћа} д^о — е^д(д)на р^упа, њ^ма дати е^д(д)но
р^ало зем^ле и дв^ие-тр^и р^упице ок^о њѣга, и њ^ма дв^а к^ућ^ишта. И с^а(д),
шт^о е¹ т^у ст^аи^о њн, шт^о му је т^о тр^еб^ало, н^ити е¹ т^о б^лизу вод^е, ни н^ишта,
н^о е^{то} и с^а-се зов^е т^о (Ш)ѣп^чеви^{ћа} д^о и зв^аће се д^ок^е . . . О(д) на-
ши^е к^ућа^е њ^ма ск^оро е^д(д)но тр^иста м^ет^ар^а вис^ин^е, пош^то Коло^вир
је и^ляду ч^етири ст^отине м^ет^ар^а, а Ма^јстори ок^о и^ляду и ст^о.

— Так^о су вис^око?

— Вис^око, вис^око, м^ало, м^ало н^иж^и н^о Ив^анова Кор^ита, пош^то
Кор^ита м^исл^им и^ляду и дв^јеста д^а су, так^о н^еш^то.

Н^о ов^о да ти к^аж^ем: зв^ала с^е, зов^е с[е] и с^ад, изме^{ђу} на^с и Б^ај^ица^а
и Б^јел^ош^а — Ма^јстори^{ца}. С^а-н^еко пр^ич^а да су н^ег^да, још ка^а-су М(л)ѣ-
ч^ић^и б^ил[и] у Б^оку, да су т^у н^екакви ма^јстори б^или те су др^ва њ^ел^али,
ј^е ли, те се по т^ом^е т^о зов^е. Н^е (з)н^ам, само с^а-се зов^е Ма^јстори^{ца} и
Ма^јстори; по ч^ем су п^роз^вати не ум^иѣм ти ч^исто к^аз^ат, али пр^ил^ика е¹
да су н^ек^и ма^јстори б^или т^ун и ж^ив^јели, љ^ето а н^е з^иски њ^ал^ом.
Е так^о ти т^о ум^иѣм р^ећ.

И је(д)ну г^одину, ов^о љу ти пр^ич^ат, Ст^анко Г^ајов П^етр^ов^ић — њн
је б^ио ко^ман^дир бата^ли^она њѣгушко-цет^ин^ско^га, а п^рок^лет ч^оја^к:
на^емили^е му е¹ б^ило н^ек^ога г^лоб^ит на б^ож^у п^рав^ду . . .

— Па д^обро веч^ер^ат! [саговорница родом из Б^јелица]

— . . . е, за веч^еру и да се на^пи^е. И Ст^анко ти, за ту з^ем^ју т^е б^ила
т^унаке, т^а мет^е(г) П^етр^ов^ић^а нав^р Коло^вира, н^еки^ема на^{ши}е¹ма дво-
и^ци, б^аш п^ра^ђеду ово^га Мил^ана и Ил^иѣ М^аркова (њни су б^или р^о-
ђ^аци) . . . те њн њ^има:

„Да ви, к^аж^е, д^ам он^о нав^р-Коло^вира, да га заб^ран^ите и да к^ос^ите,
па да н^еш^то п^ла^ћете”.

И њни т^о заб^ил^ежи св^е к^уди^ен је, поп^ер[и] он^е к^ит[е], он^е г^ран^е
— н^е (з)н^ам ни ко^лико. Н^о, ов^и на^{ши} — к^риво њм, да се то б^ран^и њѣ

ваџда стока пџсла. Те отаџ ми и нџкакви на Цетинџе. И нађџе војводу Бџра Петрџвиџа (би'о је дошаџе, таџдџер ниџе би'о дигџе у Нийшиџ); нџ бџгами нџ дџђи наџприџе код Бџжа, и кађи му.

„Кџ му је (Стџнку) рџкаџе да тџ брџни? Ниџе ни, кађџе, ниџе ни џџду ми свилџ руметџн у (Ш)ђџпчевиџа Дџб, а нџ наџма, ниџе прџша за тџ ни-каква. Немџте тџ брџнит.”

Но Вџко Бџров — једаџ-наџш, џн је би'о перјаниџ, овиџир, би'о [е] у Нийшиџе, пођинуо је на Бардаџџл, би'о је комадант овџга . . . трџб-јешкођа баталџбна — и он кађи господџру:

„Забрџни'о Стџнко — гџри — онџ навр Коловиџра, пџ Бџж[о] и Бџро су рџкли да тџ не брџнеџ.”

„Е, — кађџе — (ж)наџш каџо је: онџ је — гџри — наџше било. И — кађџе — трџба да дајџ аџо џџ и је(д)ну литру раџиџе” (ђили бџцу, каџо ли је рџкаџе). „Толџко да се (ж)на џџе било наџше.”

А нџ би тџ што било, џђу да рџџем, ни сирџмаџу, а нџ Петрџвиџима. И збџља ти одрџди господџр: џто Стџнку нека се тџ даје. (Ж)наџва је да је Стџнко сирџма(х), да нџма ништа, да ниџе ваџзда, и тџ плџту тџ даџа овиџирџма и барјактџрџма виџше пџтаџ троши'о (приџе даџали онџ плџте, па су командџри то кџпили и даџали ниџиџсма).

И таџкџ збџља: пџнешто даџали дџ-вођа рџта, а веђ овџ даџнаџс џво не пџта ниџо ниџкођа.

Ето таџкџ је било за овџ имовџну на Мајсторе. Саџмо наџши, џџол-ђх (ж)наџли, имџли су и дџље. Имџли су на два мџџст[а] у Пџборе, нџ неџкаџо, џто (з)наџш, научили таџкџ: џђџвали стоџу и дрђали и одџли там-оваџо, пџ ниџесу одрђали тџ што је било дџље. У Ёраџковиџе ја (з)наџм двиџе-три кџђе коџџе ја (з)наџм каџо су џх' овџ наџши прџдали Пџпџвиџима. А ниџес-мо — с Петрџвиџима јеџсмо дџбро — а с Пџпџвиџима ниџесмо мџгли ниџда. Дџбриџе је тџн лџђи било, ал[и] џтрџмни, кичељиви, а и наџши таџкџ џсто.

— Е таџкџ ти је о Кустудџиџама и Њџгџшима, тџ ти мџгу испрџџаџ.

— Коџиџко је било кџђа Кустудџиџа?

— Нџгда маџе нџгда виџше, само (з)наџм да џх је било каџ-су дџгли у Њџгџше, каџд је Њџгош да зџмју, овџ на Мајсторе, таџдџер је било два-наџс кџђаџ. Дваџнаџс кџђаџ.

Подџџелили су тџ, ту зџмју џркџмнџ. Шђџли су Њџгџши да је прџдајџ, а Стџнко Стџџепов Петрџвиџ кађџе:

„Капетџне — гџри (Лаџо Прџрџковиџ је би'о капетџн) — немџте да ту зџмџу дџџелиџо и прџдаџџемо”. — Пошто били су џџетири дџџела у Њџгџше, џџетири џџе старџе и џџетири дџџела: Ёраџковиџи и Дугодџља-ни, Раџиџевиџи саџми, и двоџе Зџлаџаџх, и овџмо Врба и Коџито и Ми-рџџц, па су шђџли да подџџелџе тџ зџмју на џетворо. — „Немџте, нџ да даџо овџџема Кустудџиџама, и досџ-су џдџен били, џни џџе тџ пџзџт, и — гџри — да ни дајџ пџнешто”.

И так̄о, наше је било ово што су нама дарова̀ли, али виши дѣ̀о је остала комуница његушка, само ми да је радимо и да плаћемо. И одредѣ чѣ̀тири та̀лиѣ̀ра годишње, и то да њих дају̀ обично на Васильевда̀н, овѣ̀ те доди по Бурђеву(д)не, пошто су Његуши носили крсте та̀дѣ̀р, па то да се попиѣ̀, је ли. Но Станко Гајов, што ти причам за њега, њн ти некако потље подигни на шѣ̀с та̀лиѣ̀раѣ̀, и њн ти то потрѣ̀ши, не дај Његушима ништа. Те њни бѣ̀гами тун: како ћемо, што ћемо — да подѣ̀слѣ̀ зѣ̀м^у. И дѣ̀весто пѣ̀тѣ̀, у-ви виѣ̀ск, дѣ̀ђу на Мајсторе о-чѣ̀тири села (од више селаѣ̀, но о-тѣ̀ чѣ̀тири — како б-ѡх зва̀ — чѣ̀те). Дѣ̀ђѣ̀ седам-оса̀м људи и подѣ̀слѣ̀ тѣ̀ зѣ̀мју на четворо. И њнда̀ смо исто ми то држа̀ли, ма смо ѡ̀м плаћа̀ли. И то је било, ѣ̀то, до-вѣ̀га ра̀та так̄о.

А ѡ̀ма од њѡ̀га, њн Ердељанѡ̀вић, како ли се зваше, биѡ̀ је Србијанѣ̀ц, ко ли. Ја не (з)нам коѣ̀ [је] њѡ̀ годинѣ̀ њн додиѡ̀ на Његуше и по Катунској нахѣ̀ји, само [је] одѣ̀о по сѣ̀лаѣ̀ и пиѣ̀са, ѡ̀клѣ̀ је ко и так̄о. Кн ка̀жѣ̀ како је мѡ̀го, како је на̀више чѣ̀о — за Цетѣ̀њане од Бѡ̀гдана Никова Мартиновића, у Цѣ̀це о-Сава Бурова, у Његуше от-попа Јѡ̀ва Радоњића. И так̄о је одѣ̀о и пита̀ поѣ̀дѣ̀нѣ̀ људе, па му кажева̀ли. И за на̀шу кѣ̀ћу ѡ̀ма. Ка̀жѣ̀ како су биле на Мајсторе трѣ̀нас кѣ̀ћаѣ̀ та̀дѣ̀р, каѣ̀-ѡн додиѡ̀. Код нас није додиѡ̀, а (з)нам да су ми звали ѡ̀ца на Његуше, те-одѣ̀о те се ш ѡ̀им разговара̀. Ја не (з)нам та̀чно, биће ѡ̀ко дѣ̀весто ѡ̀смѣ̀, дѣ̀вѣ̀тѣ̀, десѣ̀тѣ̀, так̄о нешто. А ѡ̀мро је, ѡ̀таѣ̀ц ми, дваѣ̀-сѣ̀дмѣ̀ годинѣ̀, та̀чно седам-десѣ̀ годинѣ̀, млад. А Бжовићи, овѣ̀ те с[у] у Ё̀раковиће (ѡ̀ни с[у] од нас), биле су три кѣ̀ће Бжовићаѣ̀ та̀дѣ̀р. И ово је записѣ̀ овѣ̀ те су му кажева̀ли.

— Бјѣ̀ше л[и] њѡ̀ Бжѡ̀вић њн по̀п?

— По-Пѣ̀рова̀н, њн је биѡ̀ дѣ̀го, Бјѣ̀лице је држа̀. С̀маше шѣ̀ри дѡ̀ста, јѡ̀ш су двѣ̀је живе, ма су ста̀ре. Јѣ̀(д)на се није ни удава̀ла, а је(д)на јѣ̀с.

И па̀сове је наше овѣ̀ записѣ̀, а (з)нам и ја: ја саѣ̀-Мѡ̀х'ов, а Мѡ̀х'о Илин, а Илија Станков, а Станко Миѣ̀атов, а Миѣ̀ат Стѣ̀еѡ̀в, а Стѣ̀еѡ̀ Мѡ̀лошев, а Мѡ̀лош Са̀вов; ѡ̀ма јѡ̀ш три-чѣ̀тири коѣ̀ не (ж)нам та̀чно како се јѣ̀дан о-дрѣ̀гога ра̀ђу. Миѣ̀ат није биѡ̀ жив каѣ̀-су на Мајсторе дѣ̀гли, но Станко са синовима.

— Било је, бѣ̀гами, кр̀ви и ѡ̀светѣ̀. Ту ни је на̀више вра̀г помѡ̀гаѣ̀. Два-три смо убили, и то не мѡ̀го кошта̀ло. Па и свѣ̀тили су се, овѣ̀ По̀пѡ̀вићи, за ѡ̀вѡ̀га што ти ка̀жем приѣ̀. А било је и међу Врбица̀ма и По̀пѡ̀вићима. Било је то̀га, за вриѣ̀ме Пѣ̀тра Прѡ̀га и приѣ̀. Кн се мѣ̀чиѡ̀ да то зауста̀ви, а веѣ̀ Ра̀де је ка̀жња̀ва и дрѣ̀кче, а овѣ̀ није, но клѣ̀тва̀ма и бла̀госовима и так̄о. Кн је мѡ̀го мириѡ̀ племена, то му је зѡ̀ тешко било. Сѣ̀лаѣ̀н је то биѡ̀ чѡ̀ја̀к у свѡ̀е вриѣ̀ме. А и на̀рѡ̀д је то некако сузбија̀ и мириѡ̀. Прекида̀ли су шљѣ̀мена људѝма коѣ̀и убију̀. Јѣ̀да-наш [је] убиѡ̀ — ѡ̀сти овѣ̀ Ма̀шо Миѣ̀атов те погинуо на Гра̀оваѣ̀ц као ала̀ј-барѣ̀ктар — је(д)ѡ̀га Ра̀дѡ̀вића ис-Копѣ̀та, и бѣ̀гами су га пла̀тили па̀рѡ̀м: зала̀гали, доносили ору̀жје и дрѣ̀го у за̀кла̀де док су да̀ли па̀ре.

— Ка^е[д] с[у] онѝзи Петрѝвићи изгйнѝли у Челѝнскѝ потѝк (и дрѝгѝ — и Цѝца^е је дѝста погйнѝло, и Чѝвјана^е, и Њѝгѝша^ег) ѝих је превѝри^о Смаѝл-ага Ченгѝћ, пѝноћи Тѝрци нѝкако напанѝ. Тѝ е бѝло прѝе Граѝвца, гламнѝ биткѝ, за врѝеме Њѝгоша. Граѝва^ец је бѝ^о педесѝт ѝсмѝ, гламнѝ битка, а овѝ четрдес шѝстѝ, сѝдмѝ, како ли. Бѝли су та^{мо} Пѝро Тѝдоров и једа^н Врѝица, и ѝни су на^{више} и спѝсили тѝ што је спѝшено, што нѝје погйнѝло . . .

— А војник са^м поста, па^тим дѝбро, девесто шѝстѝ. Закрѝљѝ^о сѝ краљ Никѝла десѝтѝ, а шѝстѝ, шѝстѝ са^м ја поста војник. Та^едѝр су Црногѝрци учѝли војници о[д] два^дес и пет гѝдѝна^е, чѝтири мѝсѝца, па нѝкако ѝпет испред рѝта — десѝтѝ, једа^ннаестѝ, двѝнаестѝ. Брѝт ми ^јучѝ^о, Ма^{шо} покѝјнѝ, у некакве извиѝаче. Учѝли су и овѝ дрѝгѝ — и пи^онири, и извиѝачи и овѝ у а(р)те.ѝѝри^у пѝ два мѝсѝца. Са^{мо} су се кѝпили чѝсто, а на^{ма} је бѝло далѝко — у Корѝтнѝк, у Ёра^{кови}ће, пошто чѝта на^{ша} је бѝла: Ёра^{кови}ћи и Дѝгѝ Дѝ и Мѝли Зѝлази. А између Мај^{стор}ѝа је смо жѝвѝели и Мѝли^е Зѝлаза^е бѝло е цѝ^о да^н да ѝдѝш. Чѝсто е бѝло: ѝбука, прѝглѝд оруђја, гађања, и такѝ. Пушке смо ко[д] сѝбе дрђѝли, пушке и вишѝке.

— Бѝ^о са^м у Балканскѝ рѝт, како нѝ^еса^м. Ја са^м бѝ^о већ ожѝњен, једа^ннаестѝ са^м с[е] ожени^о. Имѝ са^м дваес четвртѝ гѝдину ка^е[д] сѝ зарѝтило. Та^{мо} смо бѝли на Скѝдар двѝнаестѝ . . .

— И на Брегалницу смо ѝшли, како нѝ. Бѝло је на^{ши}е Кустудѝја^е сѝда^м. Два су та^{мо} оста^{ли}, погйнѝли: погину^о је ѝдѝ овога Милана те нѝси пѝшту, Илѝа Пѝков, и рѝђак му једа^н, Пѝро Јовов, та^{мо} на Брегалницу.

— Ја се не сѝћѝм на Брегалницу на^{ко} јѝдан Бјелица да је погину^о, јѝдан Милѝћ. Покѝјнѝ га ^ее Мѝло, брѝт ми, прѝени^о прео Брегалницѝ.

— Ё, свѝ рѝт изѝ рѝта . . . Четрнаестѝ, с Ау^{стри}ѝѝм, мѝ смо нѝколико бѝли у Жа^њѝв Дѝ. (Еси л[и] одѝ^о од Њѝгѝша^е пѝт Котѝра? Па онѝ, та^{мо} Жа^њѝв Дѝ ѝмѝа је су жѝвѝѝл[и] овѝ Лѝсѝри и овѝ Вѝловићи вишѝ пѝта у једа^н дѝ, и тѝ је Жа^њѝв Дѝ.). Па смо пѝтѝе прѝшли у Зѝлазе, и у Вѝлишта, и дрђѝли смо до Обѝтнога ждрѝѝла, до Цѝца^ег (на^{при}е онѝ дви^е чѝте ѝклицкѝ, па мѝ), па смо бѝли на Рѝткову Гѝру, па . . .

Да ти кажѝм, тѝшко је бѝло, нѝ^есмо се мѝ мѝгли одбрани^т нѝкако, али мѝгли смо се дѝбро побѝт на Лѝвѝен и овѝмо до Цѝца^е, да погйнѝ нѝколико ѝљада^е Ау^{стри}ѝна^еца^е. Нѝ^еса^м нѝкакѝ јуна^к, ма ва^еда ми је жа^о што нѝје тѝн погйнѝло ѝљаду Црногѝра^еца^е, а од ѝих су мѝгли направѝт касѝпицу, Кѝсово што се кажѝ. А нѝ^есмо се мѝгли одбрани^т, ѝѝ одбрани^т. Прича^е је пѝтѝе једа^н ѝих ов овицѝр — имѝли смо, кажѝ, пѝла милиѝна лѝдѝ, о[д] Зелѝнѝкѝ па овѝмо, пѝт Црнѝ Горѝ. А бѝло је, бѝгами, пѝгиби^е. Од на^{ши}е Њѝгѝша^е погйнѝло је на Рѝткову гѝру пѝ-шѝс, и тѝ близу мѝне. А бѝло би и више, нѝ је бѝла прѝсто од виши^е овицѝра^е црногѝрски^е ѝздаја, тѝ са^м вѝди^о као војник.

Остүпили смо били с Ратковѣ горѣ и држѣли пѣложѣ у Вѣлпшта. Түн су три-четири кѣће биле зѣлашкѣ, тѣ ње била наѣа чѣга. И рѣни ми се њедаѣн стрѣц, Кѣћо, тамѣн виш[е] Оравца онѣмо, близу Ратковѣ горѣ, на дрүгѣ дѣн Божѣна. И мѣ да га нѣсѣмо — ја само-трѣнѣ: отѣц овогѣ Вѣја, Бѣшко покѣјнѣ, и Пѣро (Вѣлов отѣц и Бѣжов), и ја. Бѣ ѣмо? Те у Зѣлазе код је(д)нѣга Мѣтковиѣна старѣга, и направѣ тѣ нека носѣла. Дѣћи на Њѣгүше, — бѣла ње тамѣ нека бѣлница и команѣа брегѣдѣ прѣѣ, — каѣд — нѣмѣ нѣко. Наѣѣх' сѣмо Бүра Врбицу, капѣтана.

„Штѣ ње?”

Кѣжѣм му ја како ми сѣ овѣ стрѣц рѣниѣо.

„Мѣже ли?” — кѣжѣ.

„Нѣ, вѣљу, ѣ главу ње рѣњен”. (Свѣ некаквѣ шанпѣл пүца у ње(д)ну плѣчу, а од њѣ ѣѣму пѣ глави, ѣмѣше пѣт рѣнѣ ње(д)на до дрүгѣ.)

„Нѣмѣ нѣко”, кѣжѣ, „команѣа брегѣдѣ остүпила”.

А жѣвѣла ми ње таѣшта (и таѣст, нѣ таѣз-бѣш[е] ѣ вѣјску), и ѣмѣше ње(д)ну мѣску, а тѣ онѣе близу, зовѣмо Навр пѣља. Те ја код њѣ. Нѣ бѣше јѣ мѣло, ма дѣде мѣску. И мѣ му замѣтај онѣ рѣне и прѣшнѣ га нѣкако на онѣ мѣску...

Каѣд пасѣ Чѣкање, каѣд одовѣд о[д] Дубовѣка ѣво ње(д)но аүто, и дѣѣ према наѣа и сѣде. Те кѣ ње — краѣ. Стаѣе и мѣну рүком мѣне да се примѣкнѣм (а ја држѣх' онѣ мѣску).

„Кѣ ње таѣ рѣњенѣк?”

Вѣљу: „Кустудѣа.”

„А чѣ ње тѣ?”

„Илѣѣ Стѣнкова.”

„Е ли тѣ барѣктѣр?” (за ѣца ми пѣта)

„Нѣѣ, вѣљу, нѣ ѣгѣв брѣт мѣлѣн”.

„Па дѣбро ѣе бѣт, ѣмѣмо дѣбре дѣкторѣ”, краѣ Нѣкѣла кѣжѣ.

И мѣ га смѣсти у бѣлницу, бѣше се дѣста Пѣшѣвѣѣѣ рѣниѣо на Рѣдѣљев вѣрг. И тѣком, прѣми га у бѣлницу, а мѣ да се вѣрѣмо.

Нѣ, каѣ[д] саѣм крѣга с носѣлима са Зѣлазѣ, рѣче м[и] отѣц покѣјнѣ: „Ако мѣга, свѣрни ја Мајсторѣ, да нѣмаү онѣ жѣне коју пѣру, да ни се наѣѣ. Нѣ знам кѣ-ѣмо, штѣ ѣмо, како ѣмо, нѣѣмо се предѣвѣт до наѣѣдаѣѣга, нѣ ѣм[о] одѣт дѣље, а дѣклѣ нѣ (з)нѣм”. И мѣ ти с Цѣтѣња — овѣ двѣ пасѣшѣ пү[т] Њѣгүшѣѣх, а ја свѣрни на Мајсторѣ. Каѣд — остүпила вѣјска (а бѣше прѣѣе тѣга окѣ Мајстѣрѣ вѣлика вѣјска — из Грѣба бѣѣ ње баталиѣн, овѣ брегѣа црмнѣчкѣ, црмнѣчко-прѣмѣорскѣ, Пѣво Бүрѣвиѣ ѣм бѣше команѣат брегѣдѣ). Срѣгох' нѣкѣ н[з] Зѣгорѣ, некѣ Бѣжѣвиѣе (сѣ[д] су ни приѣѣѣѣѣ, Мѣшова ње шѣѣр за ње(д)нѣѣм бѣла), и ѣни су бѣли у наѣе сѣло.

„Ма нѣмѣ одѣт, кѣжѣ, остүпили смо с Мајстѣрѣ”.

Штѣ ѣу — свѣрни ја тамѣ до кѣѣѣ, наѣни онѣ жѣне. И вѣѣ вѣѣу да улѣзѣ ѣни, Аустрѣнци, ѣ сѣло, с онѣѣ вѣрѣѣѣѣѣ, с Коловѣра и оногѣ Зѣбѣѣла. И ја рѣкох' овѣѣѣа жѣнѣма: „Бүдите мѣрне, па...”

Нйшта ја, остѹпи неки¹ема рѹн¹ама, ђну изна[д] Б¹а¹и¹ца¹, п¹а да т¹амо п¹у[т] Дубовика пас¹ам. Ка¹[д] о(в)а¹мо, пот-Пр¹ес¹ек¹ом ст¹иж¹ем војску. И ђн, кра¹љ Ник¹ѡла, б¹јеше д¹ѡд¹и¹о т¹а¹ д¹а¹н на Пр¹ес¹еку (изме¹ђ[у] Ив¹анови¹е к¹ѡри¹та¹ и Б¹а¹и¹ца¹, т¹ѡ ¹е Пр¹ес¹ека, ђе с[у] он¹е ѡкуке). Војска в¹елика д¹ѡшла т¹у, Бр¹а¹го¹но¹жи¹ни и др¹уг¹и, да бр¹ан¹е Л¹ѡв¹ен, а н¹и¹су ви¹шека м¹р¹чи¹ли. Св¹ѡ ти ¹е б¹ила р¹и¹еч: „А ш¹т¹ѡ ђемо се м¹и б¹ит, а он¹и су се он¹амо пр¹ед¹али, а он¹и су ост¹ѹпили . . .” — и св¹ѡ т¹ак¹ѡ ти ¹е т¹ѡ б¹ило. И он¹ѡден б¹јеше коман¹д¹ир батали¹ѡна до¹во¹цет¹и¹н¹ск¹ѡга, а ђн б¹и¹ѡ у н¹аше к¹ѹ¹ђе. В¹ѡ¹у:

„Ш¹т¹ѡ-в¹ѡ к¹ѡман¹д¹иру?”

„Н¹ѡ (ж)н¹ам.”

Т¹ѡ ш¹то ви пр¹и¹ч¹ам, м¹и ост¹ѹпи д¹а¹ѡе. А он¹амо и¹д¹е т¹а¹и¹н з¹а војску о[д] Цет¹и¹на п¹у[т] Дубовика и п¹у[т] Ч¹ѡк¹а¹на, а м¹и одов¹ѹд п¹у(т) Цет¹и¹на. Ост¹ѹп¹а војска и уз¹им¹а он¹и л¹ѡб, раск¹ѹб¹а он¹и т¹а¹и¹н, н¹ѡм¹а т¹ѹн — в¹ѡ¹ р¹ас¹ѹло. И м¹и ти прео Цет¹и¹на до Ри¹ек¹ѡ Ц¹р¹но¹ев¹и¹на. Ка¹д ѡп¹ѡ(т) наре¹ђ¹ѡе да ѡд¹ѡмо нав¹ише, п¹у[т] Цет¹и¹на ѡп¹ѡт. И т¹а¹д¹ѡр са¹м др¹уг¹и п¹ут им¹а пр¹и¹лику да прог¹ѡр¹им ш-н¹и¹м, с кра¹љем Ник¹ѡл¹ом, т¹а¹м¹а¹н от-К¹ѡс¹-ћ¹ѡл¹а¹ ка¹[д] с[е] из¹ид¹ѡ, дв¹и¹е-тр¹и ѡкуке више Ри¹ек¹ѡ Ц¹р¹но¹ев¹и¹на. Од Ри¹ек¹ѡ и¹д¹е нав¹ише, и ст¹а¹де. Г¹ѡр¹:

„Ко¹и¹ ѡв¹ѡ батали¹ѡн?”

Не зб¹ѡр¹и н¹и¹ко н¹ишта, а ја б¹л¹и¹зу, в¹ѡ¹у — р¹ѡ-ћу ја:

„Њ¹ѡгушко-цет¹и¹н¹ск¹и, г¹ѡсп¹ѡд¹ару.”

„А им¹а ли ве бар¹е дв¹ад¹ѡс?” (Т¹ак¹в¹а ти ¹е б¹ила т¹а проп¹аг¹анда т¹а¹д¹ѡр, да су св¹и изг¹и¹н¹ѹли.)

„А им¹а, в¹ѡ¹у, г¹ѡсп¹ѡд¹ару, четири ст¹ѡтине.”

И ђн да кр¹ен¹ѡ, а зауст¹ав¹иш¹ѡ га ѡп¹ѡт н¹ѡк¹и¹зи. И ¹ѡд¹а¹н Б¹а¹и¹ца, он¹а¹ко реч¹ит и отр¹ес¹ит (ѡн¹ѡ у Цет¹и¹н¹ѡ ж¹ив¹и¹ѡ), вел¹и му:

„Г¹ѡсп¹ѡд¹ару, н¹и¹ѡсмо м¹и кр¹и¹ви, н¹ѡ су кр¹и¹ви ѡв¹и н¹аши ст¹а¹решине, ѡв¹и тв¹ѡји в¹иш¹и ѡви¹цири.”

„Ј¹ѡсу, г¹ѹб¹а их¹ м¹ѡј л¹ѡб!”

Он ти пр¹ѡд¹ѹжи нап¹р¹и¹ѡд, п¹ут-Белвед¹ѡра, ка¹[д] ѡво ти М¹и¹та¹р Мар¹ти¹нови¹ћ и Милут¹и¹н В¹ѹкот¹и¹ћ, и т¹ѹн Ил¹и¹а Б¹ѡй¹р, ѡв¹и н¹аш коман¹д¹ат батали¹ѡна.

„Ил¹и¹а”, М¹и¹та¹р му вел¹и”, уз¹ѡѡеш с батали¹ѡном Д¹ѡброш¹т¹и¹к” (ѡн¹ѡ бр¹ѡ више Д¹ѡброск¹ѡга С¹ѡла п¹у(т) К¹ѡси¹ер¹ѡ).

А Н¹и¹ко Пе¹ј¹анови¹ћ, ѡв¹и коман¹д¹ир . . ., и¹де п¹ѡ за њима и см¹и¹ј¹ѡ се, ч¹ѹ¹ѡш. Г¹ѡр¹:

„Ил¹и¹а, к¹ѹ-ѡеш т¹ѡ с батали¹ѡном?”

К¹а¹же му Ил¹и¹а како су му нар¹ѡд¹или да и¹де под¹но Б¹ѡк¹ѡва п¹у-Ђ¹и¹нов¹и¹ћ¹. И м¹и ти зб¹и¹ѡла пр¹ѡко . . . и поб¹и¹смо се: н¹ѡк¹а изв¹ид¹ница њ¹и¹гова, ко¹и¹ ли ђ¹ѡ, зап¹ѹц¹аше он¹амо више шк¹ѡл¹ѡ у К¹ѡси¹ер¹ѡ. И п¹ѡгибе ¹ѡд¹а¹н кра¹ј мене, те л¹и¹ѡн ч¹ѡ¹а¹к б¹јеше. Мил¹ан га зв¹а¹г¹ѹ, Ер¹ц¹ѡгова¹ц б¹јеше, дес¹ѡч¹ар. П¹ѡгибе т¹ѹн.

И м¹и т[и] ѡтол¹: у Ш¹т¹и¹т¹аре ¹е(д)ну в¹ѡч¹ѡн, п¹а н¹а Т¹а¹ѡе, у не¹к¹и Б¹ѹр¹ни¹к дв¹и¹ѡ н¹ѡи, п¹а ¹е(д)ну н¹ѡи у Пр¹ѡгонови¹ће у Љ¹еш¹анск¹ѹ н¹а¹и¹ѹ, п¹а ¹е(д)н-и¹тро на Б¹и¹ѡл¹ѹ Руд¹и¹ну. И т¹ѹ вел¹и Милут¹и¹н В¹ѹкот¹и¹ћ, к¹а¹же:

„Идѐмо да предâмо оружје на Данѝлов Град“.

Ту смо ти бачили онѐ пу(ш)черѝне и врнуѝли се дѐма. Ми смо бачили пушке шеснаестѐга јануара, а неки у Нѝшић на^епотље: деветнаестѐга. Но нећ[е] у лето почѐли да интернирау, особито овицире, главаре, попове, наученѐ луди . . .

— Ах, зли^е они^е данâ! Упамтила сам ја, за време Аустри^е, има^е Баѝпага Турчиновић јединѐга сѝна. Па онѐ усташѐ неки кѐмити, ма ђн је би^о ди^{ете}, па га ђни, Аустрѝнци, уфатѝли кâ баѝаги јатака комѝцѐга. И тѐ кажу да га^е прошија^{ла} . . . коѝа^е са Шваѝима имâла састанке и —. И ђни га уфатѐ и повѐду га, кâ да га вѐдѐ пѝт Цетѝња, па ка-дѐби код Рѐснѐ, савѝј једно дрво — један млаз шумѐви, па га обѝси за-ни млаз и пушти ону шумовѝну да с[е] исправи. И пѝшље му^е дѐшла јадѐ-мајка, и не мѐгла га скинѝт (би^о висѐко обѝшен), па ли^еспо донѐсѐ сѝкиру, па онѐ дрво посѝечѐ и обâли га дѐље. И ђндâ метнѐ онѐ ди^{ете} на урѝвак, па га упрѝти кâ кладу. Нѝко јѝ се ни^е смѝо примâћ да јѝ помѝгнѐ. Ког-кѝћѐ Бѝшка Дѝлѐва (некѐга ми рѐђака) — ли^еспо^е тѝн почѝнѝла ш-њѝм кâ на почѝвало, упри^ечѝла га ѝсто кâ дрву. И тѝн јѝ-е жѐна овоѝа Бѝшка Дѝлѐва ѝзни^ела водѐ, и пи^{ла} ѝе, и продѝжи^{ла} дâље. Ово ти ѝе истѝнскâ ѝстина би^{ло}, тѐ ни^е далѐко од нашѐ кѝћѐ у Бѝљице . . .

— Кићо Илин сѐ звâ овѝ ми стрѝц тѐ би^о рањен, а рани^о сѐ би^о и Ђво Јѐвов . . . А на Бреѝлицу су погѝнѝли от-Кустудија^е Или^а Пѐков (Пѐка Гѐрова) и Пѐро Јѐва Гѐрова, а би^{ло} их^е је седа^м, јѝ петорѝца: одѝо ми ѝе брат Маѝо, и стрѝц Стâнко Илин, и Вѝко Вилипов, и Ми^{тар} Зѐков, и Или^а Нѝков (би^о ѝе тѐшко рањен, а доживѝо ѝе деведесѐт и пѐ-шез гѐдѝна^е, скѐро ѝ умро).

А у овѝ рâт на^ејрѝѝе, четерес прѐвѐ, шѐстѐга âвгѝста, стрѝѝѝани су: Маѝо и Јѝшо Ми^хов (браѝа ми), Душâн Пѐров, Ми^{ло} Бѝшков, Јовâн Ми^тров, Ми^рко Ђвов, Блаѝо и Нѐвâк Илин, Вâсо Рâдов, Шпи^{ро} и Душâн Лâзарев. Маѝо ѝе би^о четѝри гѐдине млађѝ од мѐне, а Јѝшо млађѝ кѐмâт, има^е ѝе четерез-гѐдѝна^е. Јâ са^м би^о у зâтвѐр тâдѐр, затворѝшѐ ме, у Котѐр до Нѐвѐ гѐдинѐ, а ђндâ ме пребачѝше у Итали^у.

— А одѝло сѐ у Аѝерику на рабѐту, кâко нѐ. Би^{ло} ѝе Кустудија^е тâмо дѐста, па дѐђѝше двâнаестѐ у рâт, седа^м-ѐса^м јâмѝм. И Вѝко покѝјѝи (Вѝка си запази^о?), би^о ѝе пошâ^е девѐтѐ, па ѝе двâнаестѐ дошâ^е, и на Бреѝлицу, па ѝе четрѝнаестѐ, пред рâт онѝ свѝѝки, ѐпет пошâ^е. И би^о ѝе у аѝерѝкѝ војску и тâмо се рани^о.

— Вѝлѝки сѝѝег пâнѐ у Мајсторѐ, а онѐ стрâне дѐље — Коловѝр и Зâби^о и онѐ ниѝкѐ — кѝпно по свѝ зѝму. Ко^ѝ ѝ онѐ горѝо Бѝљица, тѐ ѝ у Челѝна^ц живѐвâ, е га ѝе жѝпа грѐбачкâ остâрâла: живѝо ѝ сѝиѝег а глѐдâ копѝну у Грѐшца. А и ми, некѐ пѝте смо слâзѝли зѝ^мски дѐље са стѐком, ма приѝе ни^есмо смѝѝли, док је бѝла Аустри^а, нѐ ѝе брâни^{ла} винâнца (би^о ѝ онѝ ѝаѝѝи котробâнâт, па брâнâгѝ, е ис-Црнѐ Горѐ прелâзâше). Ми смо са Примѐрѝца дѐбро живѝѝли. З-Грѝѝанима смо имâли приѝатѝљства и кѝ^мства, с Пâштровѝцима мâло (далѐко су ни бѝли),

а најближј Грбјани, Пџбори и Майне. Пџбори су тамањ испод) на-
шије кѳањ, за ѳру се мџгло дџн тамо.

О[д] земјe самe нѳе се мџгло жѳвјет. Рађала је добро, али мaло је
било, штџ неш тѳ, намлџжѳло сe већ било дваџес и више вамѳлѳја°. Руметѳн нѳесмо сѳјали, нџ навише кртџлу. Рађа је јeчeм добро, џвeс и
раџж. Шенѳца јара је мџгла, а зѳска тeшко, мeка зeмја пa промрзнe.
Нџ смо имали горe дџста, пa брaли дрва, богами горeли и хумѳр. Имали
смо горe дџста, а бџгами сe пџтље и брaнила. Држаљо сe стџкe, а и тѳђу
смо држали ѳ ѳето.

От-камена смо правѳили кѳе, а покрѳевали навише слaмџм. Сaмо,
слaмџм је џпасно било од џгња, а тџпле су биле под нџм кѳе. Пa пџтље
смо џнџм . . . мѳ смо звaли скѳ(д)ле, циeпали бѳковину пa покрѳѳ.
Само студeно је по[д] тѳем било, и мaло је дураљо: дваeс гџѳина° и
иструнe џна бѳква.

С водџм смо слаби бѳли. Тџ је вeлика мaна Мајсторима, а да ѳмa
водe жѳвe — ка наљeшпa планина што трeба у ѳeтнџ дџба: прџстџра
дџста, грaвe дџста, сaмо водe нeмa. Имали смо је(д)ну снѳежницу више
кѳањe, пa смо доносили снѳег. Нѳе далeко бѳла, и тџ ка наљeшпa снѳеж-
ница: џ[д] трѳ бaнде сaмо стѳена, плџча, а од џнe четвртe је(д)на прџџ.
Нeкe гџѳинe смо ваљали у ѳу снѳег, а нeкe се сaма дџста напѳнѳ. Нѳе
било тeшко у ѳу слaзѳт, биле су нeкe шкaлe, а и дџље смо бѳли напра-
вили џ[д] дрва(х) је(д)ну стѳбу: двѳе бѳквe, пa насeкли и направѳили
џнe скаљѳне. То је наљeшпa снѳежница бил[а] у Лџвѳен. Доносили
смо џнe кџмaтe, пa кот-кѳe џна корѳта дрвeна направи, те се тџпѳ
џнѳ снѳег. Пa пџтље смо бѳли направѳили нeкe бистѳерње неџољѳина . . .

— Штa нeмо, бѳ ли је(д)ну кaву? Ако је мџж попѳт?

— Не мџгу, сa(д) бaш нѳѳила мe Зџрка, нeђу. Пџпиѳ сaм је(д)ну
јѳтрџс. Ево пџпиѳ сaм џвѳ воду кѳселѳ. Ја ако је(д)ну кaву попѳѳем
али двѳе нeђу да попѳѳем нѳeдaњ дaњ. А јѳтрџс дџђе — нe (з)нaм
кѳѳ џнџ — и тaкџ сaм ш-њѳм пџпиѳ је(д)ну кaву, а више не мџгу, не
мџгу. Држим се на сѳлу: не чѳѳем а не вѳѳѳм. Овакџ, џбѳчнѳ рaзговѳр
ка°-смо близу чѳѳем добро, а ако се грaѳe ид[ѳ] ако је нѳско и овакџ
дaље, и каџ је телевизѳр — слабо чѳѳем. Пa ми смeтa и џвa свѳeтлџс
ш-њeга, јaѳи га (з)наѳли. Натрпаљe се џвe гџѳинe — нџ eво, хa, штџ
ђу . . .

Митар Пешикан

ИМЕНА ИЗ ДЕРЕВНИ МАЈСТОРИ НА ЛОВЧЕНЕ

Резюме

Горное село Майстори (к северу от города Будва) запустело после
Второй мировой войны, но среди переселенцев удалось найти надеж-
ных информаторов и записать местную микротопонимию, личные имена
и отрывки говора.